

bi že bil, da se kak zgodovinar loti tega prepotrebnega dela. Ali bojimo se, da bomo morali še dolgo čakati take zgodovine.¹⁾

Književna zapuščina Elzejeva je gotovo zanimiva in bogata. Med tistimi njegovimi papirji utegne ležati še marsikak kos naše slovenske preteklosti. Gotovo poskrbe poklicani krogi, da pride vse to v prave roke in da se objavi, kar je ostalo morda še v rokopisih.

Ob gomili učenjaka Elzeja prešinja vsakega izobraženega Slovenca čuvstvo hvaležnosti in spoštovanja. Čast Elzeju!

Misli o Kettejevih poezijah.

Spisal Oton Zupančič.

veliki noči je izšla knjiga,²⁾ katere smo pričakovali vsi poznavalci in ljubitelji Kettejeve muze z veliko nestrpnostjo.

Kette je eden glavnih reformatorjev naše lirike. Razširil je ozke meje, ki jih je postavil eterski Gregorčič naši poeziji. Le plaho, s prsti se je dotikala muza Gregorčičeva življenja; Gregorčič je idealist in eklektik do skrajnosti; njegov krasni pesniški jezik je skoro breztelesen; on rabi samo izbrane besede, vsak krepkejši izraz je tej mehki pesniški duši profan. In bati se je bilo, da naš pesniški jezik, rabljen od nespretnih epigonov, sčasoma popolnoma ne obledi in ne izgubi vse življenske sile. Tu je nastopil krepki Aškerc s svojim krepkim, svežim jezikom, jezikom realista, epika: ker podaje pesniku snov vse življenje, mora črpati tudi jezik svojo silo iz vsega obilnega besednega zaklada, ki si ga je ustvaril narod. Kar je storil Aškerc v epiki, to je storil Kette s »poezijami« v liriki.

Narava, velika narava z vso svojo mnogoličnostjo je dom Kettejeve poezije. Na str. 64. njegovih poezij stoji ta-le primera: »vitka kot v ogradi belouška«. To mesto se mi zdi za Kettejevo naziranje znamenito. Ali ni nam navadnim ljudem kača — tudi ne-

¹⁾ Tu bi moral priskočiti na pomoč kak velikodušen mecén, ki bi na svoje stroške izdal popolnoma objektivno spisano zgodovino. Takisto bi nam občno »zgodovino slovenskega naroda« moral spisati kak neodvisen pisatelj, in izdati bi jo moral privaten založnik.

²⁾ Dragotin Kette. Poezije. Založil L. Schwentner. V Ljubljani. Natisnila »Narodna tiskarna«. 1900.

strupena — nekaj gnusnega, ostudnega? Kakor bi se je držalo še vedno božje prokletstvo iz »paradiža«. A Kette gleda z naivnostjo umetnika. On se ne briga za strup, on vidi samo lepo, gibko linijo — in ta ga spominja vitkega stasa deklet. V naših pravljicah se otroci često igrajo z dobrimi hišnimi kačami. In naš pesnik je v opazovanju naiven otrok. Še dvakrat, trikrat se pojavi v njegovih poezijah kača kot nekaj ljubkega. Čitajoč taka mesta, občutiš šele živo resnico Aškerčevega reka: »Vse je čisto!« Da, vse je čisto, kar gledaš s preprostim, nesebičnim očesom. Egoizem se ne razteza samo na praktično stran življenja, ampak tudi v isti, če ne večji meri na idealno; egoist ne ustvari tudi v umetnosti nikdar ničesar res velikega. Tudi naravi se moraš približati brez samoljubja, ako hočeš, da ti odkrije vsa svoja tajna čuda. Tako je stopil pred njo Kette — čist in preprost — in ona mu je odgrnila svojo čisto nagoto. Odtod ta imenitna zveza pesnika s naravo. Njegove slike so res resnične in neprisiljene, nikoli stereotipne. Predobro pozna naravo, da bi se učil od drugih gledati. On opazuje sam, opazuje mnogo in bistro. Kako natanko ve n. pr., kam nabirajo metuljčki med! (str. 44.). To občevanje z naravo je vedno globlje, vedno intimnejše, in to mu je navdahnilo čudovito romanco »Skozi gozd je šel«, kateri ne najdete kmalu primere v literaturi. Najtesnejše združenje človeka z naravo je izraženo tu na tak fin, tajnosten način, da bi vsaka beseda in vsaka opazka razdrla čar, ki je razlit črez vse. To je treba samo čitati in čutiti, govoriti se o tem ne da. V sonetih se nam kaže Kette že odločnega panteista. Zasledil je tajne niti, ki vežejo vesoljstvo v enotnost in harmonijo. In čimbolj spoznava harmonijo v vnanjem svetu, tembolj hrepeni po skladnosti v svoji duši. Z razprtimi, hrepenečimi rokami gre proti resnici, proti luči — a tu —

»Jaz sem umrl. Oj dekle, pomisli,
moje široko razprte oči
videle niso nebeškega solnca,
sladkih ni čulo uho melodij . . .«

Čutil je sam, da še ni videl pravega solnca, v njem je ostalo mnogo nerazjasnjene, mnogo nasprotij. Da ga ni pahnila nemila usoda v prerani grob, gotovo bi mu bilo življenje razpršilo mnogo meglâ in posvetilo v marsikak temen kot; poznejše širše življenje bi mu bilo odprlo novih vidikov, mu pokazalo novih horizontov, poglobilo bi bilo njegovo filozofijo, utrdilo njegovo naziranje o svetu ter ga vsestransko popolnilo. Njegove ideje brez dvoma ne dosegaajo idej svetovnih pesnikov, a svoje življenje in svoje ideje nam je pred-

očil s čudovito plastičnostjo. A iskal je resnice z neumorno vnemo in strastjo. In v tem iskanju se je njegova energija — mogoče tudi ob čuvstvu bližajočega se konca — podvojila, in plod tega iskanja je cela vrsta krasnih sonetov, katere smemo brez pomisleka vzporajati s Prešernovimi. Vpliv lahne mistike Maeterlinckove (*trésor des humbles*) se pozna v njih — samo da je prepojena skozinskoz s krepko moško energijo Kettejevo. Kakor mogočna reka so ti soneti, ki nosi s seboj vse, česar se je dotaknila v burnem teku — pesek in zlato. Vanje je vlil Kette vse, kar ga je težilo in tešilo. Ti soneti so živa slika pesnikove samovzgoje — ustvarjanje gre vzporedno z njegovim razvojem. Močno dušo vidimo, ki se ne da več slepo gnati od burje, ampak kroti razburkane valove. Čista ljubezen mu ni samo lep predmet poezije, ona je del njegovega življenja, ki ga etično dviga in plemeniti. Njegova ljubica mu je vtelešena krepost, »angelj čisti, njegov vodnik, sodnik najstrožji«. Skepsa njegova ga zapusti (tu naj omenimo, da bi morala stati cikla »Črne noči« in »Tihe noči« pred ciklom »Adrija«).

»Da! Ljubi, duša, in v krepost verjami
in z dvomi se nikar nikdar ne muči!«

Tako dušna in nesebična je njegova ljubezen, da se poslavlja od ljubice z željo:

»O, da bi pravega med sateliti
izbrala si kedaj za moža ti!«

Vendar je v Ketteju vse premalo asketa, da bi prenašal s stoичnim mirom to ločitev. Z lahno hrepenečim akordom se začenjajo »Spomini«. Po sveži pomladni sliki pride pesnik zopet k ljubezni, a tako je kratek in malobeseden, kakor bi se bal teh strun. In res, v drugem sonetu in dalje — namesto bolesti ironija. To je moška, to je Kettejeva resignacija. V zadnjem, veličastnem ciklu »Moj Bog« se bavi že samo z velikimi življenskimi vprašanji — »odkod, čemu?« Naj jih je rešil teoretično kakorkoliže, praktično je prišel gotovo do pravega sklepa:

»Prej bil podoben barki sem potrti,
a zdaj le jadra, barka, mi razvij!
Ne boj se mi viharjev in peči! . . .«

Od starih klasičnih mojstrov se je Kette mnogo učil. Od njih se je navzel one jasne plastike, ki te ne sili šele ugibati, kaj je pesnik pravzaprav hotel. Zagrnjenega in tajinstvenega je v njegovih poezijah toliko, kolikor je baš skrivnostnega v življenju samem. Od njih se

je navzel onega takozvanega klasičnega miru — ne miru čustva, ampak miru ustvarjanja. Čustvo globoko, vznemirjeno, a umetnik stoji nad njim, vlada ga in temperira, da ne izbruhne v nervoznih presledkih brez prave zveze na dan. A pod tem mirom na površju — koliko gibanja v globini! Kette noče delovati z blestečimi, praznimi efekti, dasi mu ne nedostaje barv; prečitaj samo oddelek »Na molu San Carlo«, da se uveriš, s kako živimi, razkošnimi bojami razpolaga njegov čopič, kadar ga sili k temu notranja potreba. A ideje ne žrtvuje nikdar formi; ideja (pesniška ideja seveda) mu je vedno glavna; kar pove, pove zato, ker mora to povedati, a ne, ker se morda lepo glasi. Zato je njegov ritem tako mnogovrsten in elastičen; ne odgovarja sicer vedno strogim pedantskim pravilom, a baš zato je poln žive, organske lepote. Kjer sili ideja prekrepko in presamovoljno na dan — tam se ne briga za formo.

Poleg starih mojstrov je študiral Kette marljivo in s pridom narodno pesništvo. Narodni duh, to je ona, rekel bi, širša individualnost, na podlagi katere se more šele razviti osebna individualnost krepko in svobodno. Osnovni ton mišljenja in čustvovanja vseh velikih umetnikov harmonuje z mišljenjem in čustvovanjem ljudstva, iz katerega so izšli. In vse Kettejeve poezije preveva pristen narodni duh. Odtod ta lahkotna dikcija, odtod njegov čisto domači kolorit. Z veliko ljubeznijo se oklepa rodne zemlje in sesa iz nje moč kakor Antej. Dolenjsko stran je ovil s čarom svoje poezije. Par intenzivno karakterističnih črt — in pred nami stoji naša pokrajina, domača pokrajina (n. pr. »Jagnjed«). Tu čutiš duh naše zemlje, tu se dvigajo k nebu naše gorice, in naš zrak se razpenja nad vsem. Čitaj katerosibodi njegovo pesem, narodne strune zvane iz vsake; tu je posneta oblika, tam je čustvovanje narodno, tam zopet kak lep motiv iz narodne poezije. Prepisati bi moral malone vse kazalo, ako bi hotel naštevati. Te pesmi so polne zdravega humorja in objestne šegavosti. In ta ton se razteza i črez gazele i črez sonete. Celo v teh tujih oblikah je obdeloval Kette narodne motive.

Nisem nameraval pisati kritike, hotel sem povedati samo nekatere misli, ki so se mi vrinile ob čitanju Kettejevih poezij. Komur se ljubi dlako cepiti in rešetati črke ter pretresati Kettejeve kaprice — široko mu polje! A Ketteju sodi častno mesto v vrsti naših prvih pesnikov in brez dvoma je največji naš lirik najnovejše dobe.

